

Helse, miljø og trivsel i barnehagen

Sosial- og helsedirektoratet

KUNNSKAPSDEPARTEMENTET

Innhold

Forord 4

Barns helse og trivsel i barnehagen 5

Hvem har ansvaret for hva? 6

Miljøkrav til barnehager 7

Om barnehagens fysiske miljø 8

Om barnehagens psykososiale miljø 10

Eksempel på henvendelser og klage fra foreldre 12

Mer informasjon 15

Forord

Barnehagene i Norge har høy kvalitet og er gode steder å være for barn. Det kan likevel forekomme forhold som kan og bør forbedres i mange barnehager. Dette kan enten være fordi et barn har spesielle behov som for eksempel støvallergi, ulike former for matallergi eller at det har utviklet seg uheldige omgangsformer der noen føler seg krenket og mobbet.

Helse- og omsorgsdepartementet har fastsatt en forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler m.v. Statens helsetilsyn har utarbeidet en veileder til denne forskriften, som du finner på følgende nettsadresse:

http://www.helsetilsynet.no/upload/publikasjoner/veiledningsserien/veileder_forskrift_miljoerrettet_helsevern_skoler_barnehager_ik-2619.pdf

Dersom du som forelder har noe å utsette på det fysiske eller psykososiale miljøet i barnehagen, bør du ta dette opp med styreren i barnehagen. Sammen med de ansatte bør dere drøfte muligheter for å løse problemene. Skulle det vise seg å være vanskelig, bør du skrive et brev til styrer, enten alene eller i samarbeid med foreldrerådet. Eksempler på slike brev finner du i brosjyren.

Barns helse og trivsel i barnehagen

Grunnlaget for god helse legges i tidlige barneår. Derfor er miljøet i barnehagen viktig.

Barn har mindre forsvar mot sykdommer, også luftrelaterte sykdommer. Barn blir lettere og oftere smittet både av virus- og bakteriesykdommer enn voksne. Det er mye i luften vi puster inn som kan skade barns helse på kort og lang sikt. Noen forurensninger gir ikke skade direkte, men indirekte ved å nedsette motstandskraften mot sykdom. Denne type helserisiko bør barn ikke utsettes for.

Det er alminnelig forståelse for å gi barna våre riktig kost, rent vann og gode helsevaner.

Ren luft, gode fysiske og psykososiale forhold er like viktig. Uheldige miljøforhold i barnehagen kan gi seg mange ulike utslag, som for eksempel:

- › Slimhinneirritasjoner i øyne, nese og hals
- › Hudirritasjoner
- › Hodepine, kvalme og svimmelhet
- › Luftveisinfeksjoner, hoste og heshet
- › Psykisk tretthet og dårlig konsentrasjon
- › Lærevansker og ulike atferdsforstyrrelser
- › Angst og uro
- › Nedsatt motstandskraft mot sykdom.

Denne brosjyren vil belyse noen av disse forholdene og gi eksempler på hvordan foreldre kan ta opp uheldige og uforsvarlige forhold i barnehagen dersom de oppstår.

Hvem har ansvaret for hva?

Kommunens ansvar: Kommunen skal godkjenne og føre tilsyn med alle barnehagene i kommunen og påse at disse drives i samsvar med barnehageloven og Forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler m.v.

Barnehageeiers ansvar: Barnehageeier skal sørge for at barnehagen drives i henhold til gjeldende regelverk og påse at det etableres et internkontrollsystem.

Barnehagestyrers ansvar: Styrer skal blant annet påse at barnehagen fremmer helse, trivsel og gode sosiale og miljømessige forhold.

Foreldreråd/samarbeidsutvalgets ansvar: Medvirke til en god og løpende kontakt mellom barnehagen og barnas foreldre.

Ansvarsdelingen over gjelder alle barnehager.

Miljøkrav til barnehager

Nedenfor følger de viktigste bestemmelsene som regulerer helse og miljøforhold i barnehagen.

Lov 17. juni 2005 nr. 64 om barnehager (barnehageloven)

I § 1. Formål heter det bl.a.:

Barnehagen skal gi barn under opplæringspliktig alder gode utviklings- og aktivitetsmuligheter i nær forståelse og samarbeid med barnas hjem.

Barnehageloven regulerer ikke helse og miljøforhold i barnehagen. Dette reguleres av helselovgivningen med tilhørende forskrifter.

Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver, som er en forskrift til barnehageloven, gir rammer for det pedagogiske innholdet i barnehagene.

Lov 11. juni 1976 nr. 79 om kontroll med produkter og forbrukstjenester (produktkontrollloven)

Forskrift om sikkerhet ved lekeplassutstyr 19. juli 1996 nr. 703 har konkrete krav til både nytt og eksisterende lekeutstyr i barnehager.

Loven har som formål «å forebygge at produkt medfører helseskade, eller miljøforstyrrelser i form av forstyrrelser i økosystemer, forurensning, avfall, eller støy og lignende. Loven har også til formål å forebygge miljøforstyrrelser ved å fremme effektiv bruk av energi i produkt.»

Lov 19. november 1982 nr. 66 om helsetjenesten i kommunene (kommunehelsetjenesteloven)

Forskrift om miljørettet helsevern 25. april 2003 nr. 48

Når det gjelder krav til barnehagens fysiske og psykososiale miljø, fremkommer dette i **Forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler m.v.** som trådte i kraft 1. januar 1996. I § 1. Formål heter det:

Forskriftens formål er å bidra til at miljøet i barnehager, skoler og andre virksomheter som nevnt i § 2 fremmer helse, trivsel, gode sosiale og miljømessige forhold samt forebygger sykdom og skade.

Forskriften inneholder en rekke bestemmelser om bl.a. utforming, psykososiale forhold, rengjøring og vedlikehold, sikkerhet, smittevern, inneklima og sanitære forhold.

Forskriften gjelder alle private og kommunale barnehager, familiebarnehager og enkelte dagmammavirksomheter.

Alle som opplever negative forhold ved det fysiske eller psykososiale miljøet i barnehagen, kan henvende seg til barnehagen og anmode om at feil og mangler blir rettet. Det kan skje muntlig eller skriftlig. Barnehagen bør ta en slik henvendelse fra foreldrene alvorlig.

Styreren i barnehagen har for øvrig en selvstendig plikt til å informere foreldrene om forhold i barnehagen som kan ha negativ innvirkning på helsen. (Se avsnittet om henstillinger og klager lenger bak.)

Om barnehagens fysiske miljø

I forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler m.v. § 7 Generelle krav heter det:

Virksomheter som omfattes av forskriften, skal være helsemessig tilfredsstillende.

Virksomheten skal planlegges, bygges, tilrettelegges og drives slik at forskriftens bestemmelser om trivsels-, helse-, hygiene- og sikkerhetsmessige forhold oppfylles på en alment akseptert måte.

Med barnehagens fysiske miljø mener en hvordan barnehagens innemiljø og uteområdene fungerer. Siden alle barn har krav på et godt fysisk miljø, må bl.a. lysforholdene i oppholdsrommene være gode.

Det må ikke være for mye støy eller for varmt eller kaldt innendørs. Barnas oppholdsrom må være rene og hygieniske. Luften skal være frisk og god å puste i og ikke inneholde skadelige stoffer eller gasser. Det må ikke forekomme mugglukst eller fuktskader i barnehagen. WC, stellerom og andre sanitære rom skal ha god standard og hygiene. Både ute- og inneforholdene skal være trivelige og utformet slik at risikoen for ulykker og helseskader for barna forebygges.

Forskriften om miljørettet helsevern i barnehager og skoler m.v. har bl.a. egne bestemmelser om kvaliteten på det fysiske miljøet:

- › Beliggenhet
- › Utforming og innredning

- › Muligheter for aktivitet og hvile
- › Måltid
- › Rengjøring og vedlikehold
- › Sikkerhet og helsemessig beredskap
- › Tilrettelegging basert på opplysninger om helseforhold
- › Smittevern
- › Inneklima/luftkvalitet
- › Belysning
- › Lydforhold
- › Sanitære forhold

Krav til lekeplassutstyr fremkommer av forskriften om sikkerhet ved lekeplassutstyr. Den har en rekke detaljerte bestemmelser som gjelder både nytt og eksisterende utstyr i barnehager. Barnehagen skal selv ha et systematisk opplegg for å kontrollere at den oppfyller myndighetenes krav til det fysiske miljøet for barna. Dette kalles *internkontroll*.

Barnehagen må kunne dokumentere at det fysiske miljøet tilfredsstiller disse kravene. Alle foreldre kan henvende seg til barnehagestyrer og be om å få informasjon om barnehagens miljøforhold og om det er planer og rutiner for å gjøre det fysiske miljøet enda bedre.

Med utgangspunkt i egne vurderinger, forskriftenes krav og barnehagens internkontroll, vil foreldrene selv kunne avgjøre om kvaliteten på ovennevnte forhold er i samsvar med gjeldende bestemmelser og helsemessig trygt for barna.

Om barnehagens psykososiale miljø

I forskriften om miljørettet helsevern i barnehager og skoler m.v. § 12 Psykososiale forhold heter det:

Virksomheten skal fremme trivsel og gode psykososiale forhold.

Barnehagen er ofte barnas og foreldrenes første møte med et annet miljø enn hjemmet.

Barnehagen skal sikre trivsel og gode psykososiale forhold for barna i deres nye hverdag. Nedenfor omtales noen viktige forhold som er grunnleggende for et godt psykososialt miljø.

Psykososial helse forbindes med opplevelser av:

- › Trygghet
- › Mestring
- › Nærhet
- › Livsglede

Helsebegrepet beskrives i dag på ulike måter. Det dreier seg ikke bare om fravær av negative faktorer som for eksempel sykdom, mobbing og skade, men like mye om tilstedeværelse av positive faktorer som trivsel, overskudd, mestring, sosial støtte m.m.

Trivsel er en viktig del av det positive helsebegrepet. Trivsel og god psykososial helse i barnehagen kan fremmes ved at barnas opplevelser har en sammenheng når det gjelder struktur, forutsigbarhet og mestring. Hva barna i barnehagen selv forteller gjennom ord, handling og atferd, vil også være helt sentrale informasjonskilder om trivsel og psykososial helse.

Mistrivsel og dårlige psykososiale forhold i barnehagen kan gi mange utslag, eksempelvis psykisk tretthet, konsentrasjonsvansker, spisevegring, angst og nedsatt motstandskraft mot sykdom. Som nevnt er årsaks- /risikoforhold ofte vanskelig å få tak i, bl.a. fordi de ofte inngår i et komplekst samspill. Det er derfor viktig, ut fra et forebyggende og helsefremmende perspektiv, å ha regelmessige møter med barnehagen og foreldre og eventuell representant fra helsestasjon hvor man kan drøfte:

- › Hvordan er de trivselsmessige og psykososiale forholdene i barnehagen?
- › Hvilke miljøfaktorer påvirker disse forholdene i vår barnehage?
- › Hva kan gjøres for å påvirke disse faktorene i riktig retning?
- › Har barnehagen rutiner for forbygging av mobbing og vold?
- › Er det etablert et nettverk/ samarbeidsrutiner med helsestasjon og barnevernstjenesten?
- › Har virksomheten rutiner for håndtering av alvorlige, uforutsette hendelser som ulykker, dødsfall o.l. ?

Et godt psykososialt miljø i barnehagen er viktig i det forebyggende og helsefremmende arbeidet for barn. Det foregår mye godt arbeid i barnehagene på disse områdene. Kommunehelsetjenesten kan også være en viktig støttespiller i dette arbeidet.

For øvrig er barnehagene forpliktet til å følge rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver som gir retningslinjer for kvaliteten og det pedagogiske innholdet i barnehagen.

Eksempler på henvendelser og klager fra foreldre

I noen tilfeller vil det være nødvendig at foreldrene henvender seg til barnehagen og ber om at forhold ved miljøet som de opplever som negativt, blir rettet på. En slik henvendelse kan skje muntlig eller skriftlig. Ofte er det ikke store ting som skal til for å forbedre forholdene. Den nære kontakten mellom foreldre og ansatte i barnehagen innbyr til en åpen dialog om forhold som bør rettes. Andre ganger kan det være nødvendig med en skriftlig henvendelse til styrer, enten fra enkeltforeldre eller fra flere foreldre sammen/foreldrerådet.

En skriftlig henvendelse kan gjøres enkel og for eksempel se slik ut:

EKSEMPEL PÅ EN SKRIFTLIG HENVENDELSE

Solsiden 08.09.06

Til Hans og Grete barnehage v/styrer

Vår datter Anne har i den siste tiden vært plaget av luftveissymptomer med hoste og piping i brystet og tidvis noe som minner om astmaanfall. Hun har ikke hatt slike plager før hun begynte i barnehagen sist høst.

I forbindelse med henting av Anne, har vi gjentatte ganger reagert på tung luft og mugglukt i garderoben. Vi er derfor redde for at Annes plager skyldes fuktskader og dårlig innemiljø. Vi ber derfor barnehagen undersøke hva som kan gjøres for å bedre forholdene.

Vennlig hilsen
Tor Torsen

Barnehagen bør ta en slik henvendelse seriøst av hensyn til å opprettholde et godt samarbeid med barnas hjem. Barnehagens eier/styrer har ansvar for å påse at forskriften om miljørettet helsevern i barnehager og skoler m.v. overholdes. Et svar kan lyde:

EKSEMPEL PÅ SVAR FRA BARNEHAGEN

Solsiden 27.09.06

Til Tor Torsen

Viser til deres brev av 08.09.06. Vi er klar over at barnehagen har et gammelt ventilasjonsanlegg som vi lenge har ønsket å erstatte med et nytt. Styret har ikke funnet penger til dette så langt, men vi vinduslufter imidlertid så ofte vi kan. Vi har også merket at Anne tidvis er noe forkjølet, men ikke særlig mer enn de andre barna. Vi håper at styret snart finner rom for investering i nytt ventilasjonsanlegg.

Vennlig hilsen
Grete Olsen, styrer

Hvis barnehagen ikke etterkommer din henvendelse, eller ikke gjør tilstrekkelige endringer, kan du ta opp saken med helsemyndigheten i kommunen som håndhever forskriften om miljørettet helsevern i barnehager og skoler m.v. En slik henvendelse bør sendes skriftlig til kommunen.

Dersom kommunen avviser henvendelsen eller kommer frem til at det ikke er grunn til å gi pålegg om retting til barnehageeier, kan du fremme en formell klage på dette

vedtaket, jf. forskrift om miljørettet helsevern § 16 annet ledd. Klagefristen er tre uker fra du mottok vedtaket fra kommunen, jf. forvaltningsloven 10. februar 1967 § 29.

For å få best mulig gjennomslag for dine synspunkter, er det viktig å sørge for god dokumentasjon fra deg som bruker og eventuelt fagmyndigheter. Noen gode råd i den forbindelse kan være:

- › Gi en presis og enkel beskrivelse av problemene slik de oppleves
- › Opplevde problemer av helsemessig eller annen art beskrives (legeerklæring)
- › Om mulig innhent nødvendig dokumentasjon fra barnehagen/kommunale etater
- › Vis gjerne til aktuelle lover og forskrifter og opplevde avvik fra disse. Send saken skriftlig og påse at den blir fulgt opp av kommunen.

For at kommunen skal ha plikt til å behandle klagen, må den som klager enten være part i saken eller ha rettslig klageinteresse, jf. forvaltningsloven § 28. Om foreldre har rettslig klageinteresse, avgjøres etter en konkret vurdering av den enkelte sak. Vurderingen gjøres av kommunen etter forvaltningslovens bestemmelser, blant annet ved å vurdere den enkeltes helse i forhold til andre hensyn i saken.

Normalt vil det være slik at jo flere barns helse som kan være i faresonen, desto sterkere står saken deres rettslig. Det kan derfor være en fordel å samarbeide med flere foreldre, eventuelt med foreldrerådet ved en klage til kommunen.

EKSEMPEL PÅ KLAGE

Solsiden 27.10.06
Til kommunens helsemyndighet

Klage fra Foreldrerådet i Hans og Grete barnehage vedrørende innemiljøet i barnehagen.

Det vises til vårt brev av 08.09.06. og barnehagens brev av 27.09.06 i saken. Begge brevene sammen med legeerklæring er vedlagt. Vi ber om at kommunens miljørettede helsevern vurderer innemiljøet i barnehagen i forhold til de problemer flere av barna har fått etter at de begynte i barnehagen. Vi tror ikke luftkvaliteten i Hans og Grete barnehage tilfredsstillende luftkvaliteten som forskriften om miljørettet helsevern i barnehager og skoler m.v. krever.

Vennlig hilsen
Foreldrerådet i Hans og Grete barnehage
v/Tor Torsen

Kopi: Hans og Grete barnehage

EKSEMPEL PÅ SVAR FRA KOMMUNENS HELSEMYNDIGHET

Solsiden 15.11.06
Til Foreldrerådet i Hans og Grete barnehage v/Tor Torsen

Miljørettet helsevern har mottatt deres klage datert 27.10.06. Vi har gjennomgått sakens dokumenter, foretatt befaring i barnehagen og utført inneklimatemålinger. Målingene viser for dårlig friskluftsfornyelse, og befaringen

avdekket betydelige fuktskader i form av muggsoppvekst i kjeller. Dette skyldtes vannlekkasje. Det er fattet vedtak om utbedring av fuktskadene og ventilasjonsanlegget, med frist henholdsvis 15. februar 2007 og 30. april 2007.

For helsemyndigheten i Solsiden kommune
v/kommunelege Petter Pettersen

Hvis du ikke får medhold i din klage, eller klagen avvises på grunn av manglende rettslig klageinteresse, skal saken sendes fra kommunen til fylkesmannen for endelig avgjørelse. Fylkesmannen har myndighet til å prøve alle sider av saken og fatte eget vedtak der barnehagen pålegges å rette forhold som er i strid med forskriften.

Dersom foreldrene ikke anses å ha klagerett, kan de likevel henvende seg til kommunen eller fylkesmannen med anmodning om at de utfører tilsyn med barnehagen etter forskriften om miljørettet helsevern i barnehager og skoler m.v.

Forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler m.v. er til for å brukes. Bruk den!

Mer informasjon

Lover og forskrifter:

- › Forskrift om miljørettet helsevern 25. april 2003 nr. 486
- › Forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler m.v.
- › Forskrift om sikkerhet ved lekeklassutstyr 19. juli 1996 nr. 703
- › Lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker 10. februar 1967 (forvaltningsloven)
- › Lov 17. juni 2005 nr. 64 om barnehager (barnehageloven)
- › Lov 11. juni 1976 nr. 79 om kontroll med produkter og forbrukstjenester (produktkontrollloven)
- › Lov 19. november 1982 nr. 66 om helsetjenesten i kommunene (kommunehelsetjenesteloven)
- › Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver. Kunnskapsdepartementet 2006. F-4205 B/N/S
- › Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver. En kort orientering til foreldre. Kunnskapsdepartementet 2006. F- 4219 B

Nettsteder:

- › www.lovdatab.no
- › www.kd.dep.no
Kunnskapsdepartementet
- › www.etablerebarnehager.no
- › www.shdir.no
Sosial- og helsedirektoratet
- › www.husbanken.no
- › www.aktivhms.no
- › www.dsb.no
Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap
- › www.sft.no
Statens forurensningstilsyn
- › www.nrpa.no
Statens strålevern
- › www.helsetilsynet.no
- › www.innemiljo.net
Norsk Forum for Bedre Innemiljø for Barn

Utgitt av:
Kunnskapsdepartementet
www.kd.dep.no

Norsk Forum for Bedre Innemiljø for Barn (NFBIB)
www.innemiljo.net

Sosial- og helsedirektoratet
www.shdir.no

Publikasjonskode: F-4223 B

Foto: Sveinung Bråthen

Design: Fete Typer

